

Aan de Raad van het Instituut van de Bedrijfsrevisoren.

Betreft: openbare raadpleging aangaande een ontwerp van norm met betrekking tot de contractuele controle van KMO's en de gemeenschappelijke bijzondere opdrachten bij KMO's.

Geachte,

Wij hebben de ontwerp van norm met betrekking tot de contractuele controles van KMO's en de gemeenschappelijke bijzondere opdrachten bij KMO's (IBR-IAB) geanalyseerd en delen u graag onze bekommernissen mee.

1. Algemene opmerkingen

1.1 We wensen te benadrukken dat het maken van bijkomende normen absoluut niet bijdraagt tot de rechtszekerheid en dat er voor alle mogelijke opdrachten internationale normen bestaan. We vragen ons dan ook af of het zinvol is dat "het wiel opnieuw wordt uitgevonden in België".

Als lid van het IFAC dienen het IBR en het IAB internationale normen toe te passen en audits die zijn uitgevoerd buiten dit kader, verliezen hun waarde in de internationale context. Gelet op de globalisering van de economie, wat ook voor KMO's meer en meer belangrijk wordt, dient eerder gestreefd te worden naar toepassing van internationaal erkende normen voor audits van financiële overzichten, dan naar het maken van een nationale, Belgische norm die elders onbekend/onbemand zou zijn en waarvan het resultaat internationaal niet bruikbaar is.

1.2 De wetgever heeft, vanuit zijn bezorgdheid voor een kwaliteitsvolle audit, in België aan de bedrijfsrevisoren opgelegd om de internationale normen (ISA's, ISQC1, ...) als referentiekader te gebruiken voor de revisorale opdrachten. De auditkantoren hebben zich aan deze verplichting aangepast (in de nodige vorming en tools voorzien) en worden in die zin ook gecontroleerd bij de kwaliteitscontrole.

1.3 Het internationaal referentiekader vervangen door een andere norm is niet alleen zinloos maar evenmin adequaat indien die andere norm geen bepalingen bevat rond kantoororganisatie zoals die zijn vervat in de ISQC1 norm.

1.4 De ISA's laten scalability toe zodat deze ook op kleine entiteiten van toepassing zijn. Vanuit een goede kennis van de ISA's is het mogelijk om een ISA compliant audit zo te organiseren dat deze op een "light" manier kan toegepast worden. Hiervoor moet je dan als auditor kunnen beslissen (en motiveren / documenteren) dat een aantal ISA's in de concrete omstandigheden niet van toepassing zijn, of dat zij met (zeer) weinig controleprocedures kunnen worden nageleefd. Dit zal in de ontwerpnorm die voorligt niet anders zijn. Naar onze mening heeft het dus geen zin, en is het mogelijk zelf verwarrend en gevaarlijk, om een afzonderlijke norm te maken.

1.5 De tekst die voorlegt is naar onze mening eerder een beperkte versie van de ISA's. De principes worden weerhouden, doch enkel in algemene lijnen uitgelegd. De basis van elke ISA norm is terug te vinden. Dat maakt de toepassing in de praktijk niet duidelijk. We hebben zelf meermaals vastgesteld dat de moeilijke toepassing van de ISA's eerder in de praktische zaken (hoe documenteren, welke 'interpretatie', ...) zit. Indien deze niet

duidelijk worden omschreven is er ruimte voor interpretatie. Ook de ISA's zijn opgesteld vanuit de algemene gedachte dat een auditor gebruik maakt van zijn gezond verstand en professioneel inzicht. Wij denken / vrezen dat om de goede kwaliteit van de audit te verzekeren er in de praktijk geen onderscheid zal zijn tussen de ISA's en deze ontwerpnorm. Om de ontwerpnorm toe te passen zullen alle (op de entiteit van toepassing zijnde) ISA's evengoed via dezelfde controleprogramma's aangepakt moeten worden. Zo niet zal men op basis van deze norm geen goed dossier kunnen opbouwen, met als gevolg mogelijke discussie, rechtsonzekerheid en juridische procedures nadien.

- 1.6 Het systeem van (publiek) toezicht is voor beide beroepsgroepen totaal anders ingericht. Indien het toezicht niet op identieke wijze wordt uitgeoefend bestaat er naar onze mening bestaat er een verschillende behandeling van beide beroepsgroepen bij het gebruik van een gemeenschappelijke norm.
- 1.7 Bedrijfsrevisoren zijn voor wat betreft de onafhankelijkheid en deontologie voor deze opdrachten onderworpen aan de wet van december 2016? Wordt deze wet dan voor alle beroepsbeoefenaars van toepassing?
- 1.8 De ontwerpnorm is van toepassing op contractuele controle- en beoordelingsopdrachten en alle aan de accountants en bedrijfsrevisoren gedeelde wettelijk voorbehouden opdrachten. Indien er een commissaris benoemd is in een vennootschap waar een wettelijk voorbehouden opdracht moet uitgevoerd te worden dan dient dit door de commissaris te gebeuren. In de huidige formulering komt het voor dat de commissaris in dat geval de ontwerpnorm niet kan toepassen. Dit geeft dat voor éénzelfde opdracht verschillende normen van toepassing kunnen zijn. Het toepassingsgebied van de norm is bijgevolg onduidelijk. Overigens is het begrip KMO niet gedefinieerd en zou een verwijzing naar het Wetboek van Vennootschappen zinvoller zijn.
- 1.9 Met betrekking tot de onafhankelijkheid hebben wij nog een aantal onduidelijkheden:
  - 1.9.1 Is er een principe van cooling-in voorzien? Het is minstens voor de hand liggend dat het niet verenigbaar is om de contractuele audit uit te voeren in het jaar dat volgt op het jaar waarin men de boekhouding gevoerd heeft. De financiële overzichten van boekjaar N worden immers nog beïnvloed door de financiële overzichten van het boekjaar N-1;
  - 1.9.2 Niet-controlediensten: is dit van toepassing op de moedervernootschap en op het filiaal? Dit dient verduidelijkt te worden.
2. Inhoudelijke opmerkingen
  - 2.1 P8: "deze norm kan geen afbreuk doen aan de contractsvrijheid": betekent dit dat er kan afgesproken worden dat slechts een deel van de norm kan toegepast worden? Deze zin lijkt ons een achterdeur om gedeeltelijke controles toe te passen / andere verslagen te maken / ... Volgens ons moet er minstens bijstaan dat de gehele norm dient toegepast te worden zonder enige weglating. De contractvrijheid voor niet wettelijke audits (wat op zich evident is) toont aan dat het niet nuttig is om een norm te maken. Overigens bestaan er internationale normen die dergelijke opdrachten regelen.
  - 2.2 P8 bovenaan : *Hierbij is de kans dat de beroepsbeoefenaar een verkeerde uitspraak doet over de betreffende informatie tot een vaktechnisch aanvaardbaar niveau teruggebracht*: niet akkoord. Hier moet men zeggen dat vaktechnisch een aantal controlewerkzaamheden niet zijn uitgevoerd en daarom juist de mate van zekerheid beperkt is.

- 2.3 p8 ivm de niet toepasselijkheid :”Deze norm is **niet** van toepassing op opdrachten die door of krachtens een in België van toepassing zijnde wet- of regelgeving aan de commissaris of uitsluitend aan een bedrijfsrevisor of een accountant, worden toevertrouwd. “
Dit lijkt in contradictie met punt (7° in de inleiding: *Ratione materiae is deze norm ook van toepassing op de opdrachten die door de wet worden voorbehouden aan accountants en bedrijfsrevisoren en die worden uitgeoefend bij kmo’s. Deze wettelijke opdrachten zijn de zogenaamde “gemeenschappelijke bijzondere opdrachten”.*
Dit dient verduidelijkt te worden.
- 2.4 P10 naast het beroepsgeheim wordt er een nieuw begrip uitgevonden “discretieplicht”.
Hoe is dit gedefinieerd? Is het zinvol om nieuwe definities te creëren naast de bestaande?
Dit kan tot veel verwarring leiden.
- 2.5 Op p10 er wordt ook een onderscheid gemaakt tussen een belangenconflict en het aantasten van de onafhankelijkheid: dit is wederom verwarrend.
- 2.6 P10 Als dit dan toch een norm voor de KMO moet zijn, wat komt volgende bepaling hier dan doen? *“De in de vorige paragraaf bedoelde verbodsbepalingen zijn niet toepasselijk op de rechten van deelneming in instellingen voor collectieve belegging, met inbegrip van beheerde fondsen, zoals pensioenfondsen of levensverzekeringen “* (de norm bevat meerdere analoge vermeldingen).
- 2.7 P17: lockdown; hier is geen termijn opgegeven. Dit is dan eerder vrijblijvend, wat zeker niet de bedoeling kan zijn.
- 2.8 P17-18: fraude. Hier wordt niet expliciet gesproken over omzeterkenning als significant risico.
- 2.9 P18: “niet naleven van alle teksten”? Wij begrijpen dit als “alle wet- en regelgeving” maar het woord “teksten” vinden wij zeer ongelukkig gekozen omdat dit een héél ruime interpretatie kan toelaten. Als het woord “teksten” in de norm blijft dan zou dit minstens gedefinieerd moeten worden.
- 2.10 Op p23 staat “de documentatie die simpel qua vorm maar toch relatief kort kan zijn”: dit lijkt ons 2 maal hetzelfde. Overigens zien wij de toegevoegde waarde niet om dit hier op te nemen aangezien dit een algemeen principe hoort te zijn en dus beter in de algemene sectie kan komen.
- 2.11 P24 laatste paragraaf: is naar onze mening eerder aanvullend (zoals de A-paragraaf uit de ISA’s). Door dit in de norm te behouden bestaat het gevaar dat dit als “de waarheid” gezien / geïnterpreteerd kan worden. Volgens ons kan dit beter uit de norm gelaten worden. Het begrip “materialiteit” komt hier uit de lucht vallen zonder goede definitie en toelichting. Om dit begrip toe te passen blijkt dus een goede kennis van ISA320 nodig.
- 2.12 P25: “externe bevestiging zelf te selecteren en te versturen”. Het lijkt ons bij een contractuele opdracht mogelijk en eerder normaal om deze door te klant te laten versturen, uiteraard met een goede monitoring van het proces. De argumentatie van het zelf versturen wordt meestal verantwoord vanuit de gevoeligheid voor fraude. Als er echter een vermoeden van fraude is dan zou de contractuele opdracht zeker niet mogen worden aangenomen (het gaat in deze norm over contractuele opdrachten).
- 2.13 P26: “vervalst zouden kunnen zijn”: het gaat hier over een contractuele opdracht. Onze mening is dat dan de opdracht moet worden beëindigd. Het is wel nodig om in deze norm op te nemen of men minstens 12 maand vooraf geen andere beroepsbeoefenaar gecontacteerd heeft. In dit geval zou de verplichte contactname moeten worden

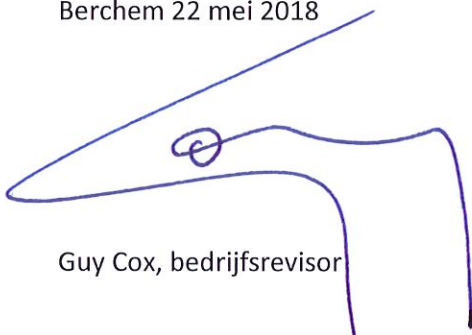

opgenomen waarover vervalsing en vroegtijdige beëindiging wordt gesproken. Het is evident dat dit de kans op aanvaarding sterk minimaliseert.

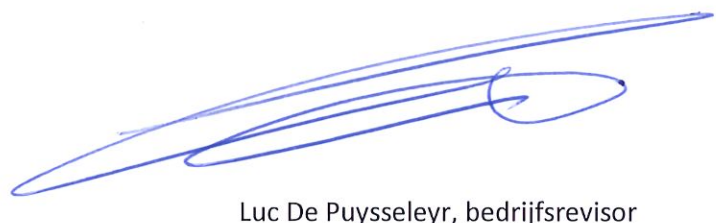
- 2.14 P26 bij het 2^e bulletpoint: “alle vastgestelde afwijkingen”; “alle” dient volgens ons vervangen te worden door de “alle afwijkingen boven het duidelijk triviaal niveau”. Zoniet is dit strijdig met de notie van materialiteit.
- 2.15 P26 bij 3^e bulletpoint sub 2: “management override en opbrengstverantwoording dienen beschouwd te worden als significante risico’s” => akkoord indien dit gaat over fraude (zoals de ISA’s stellen) maar niet zomaar in het algemeen voor opbrengstverantwoording. Dit zou verder leiden dan de ISA’s zodat er van een “pragmatische” norm niets in huis komt in de praktijk. Overigens dient er verduidelijkt te worden dat de auditor kan oordelen dat opbrengstverantwoording niet significant is maar dat hij dit dan duidelijk in zijn dossier dient te verantwoorden (anders is de norm ook op dit punt strenger dan de ISA’s).
- 2.16 P28: 3^e bulletpoint; sub 2 “het evalueren van de cashflowprognose van het management of de met governance belaste personen en het analyseren van factoren van materieel belang die de plannen van het management of de met governance belaste personen voor toekomstige maatregelen kunnen beïnvloeden”. Dit opnemen in de norm en dan spreken over een leesbare norm voor KMO’s is naar onze mening niet compatibel. Is het niet duidelijker om te weerhouden dat de liquiditeitspositie van de onderneming steeds moet worden beoordeeld?
- 2.17 P30: “de documentatie mag eenvoudig zijn wat betreft de vorm en vrij beknopt”. Dit lijkt ons vanzelfsprekend.
- 2.18 P31: “schattingen van de reële waarde”. Het komt over dat er geen andere schattingen van belang zijn, hoewel de schattingen van de reële waarde in de praktijk misschien nog de minst voorkomende vorm van schattingen zijn. Deze paragraaf dient naar onze mening volledig herschreven te worden (en komt dus waarschijnlijk neer op de volledige ISA, in casu 540 die dan in functie van het dossier moet getaillored worden).
- 2.19 p32: het verschil tussen III en IV is ons niet duidelijk
- 2.20 P33: “een dergelijke paragraaf moet enkel verwijzen naar de informatie die voorgesteld of vermeld wordt in de financiële overzichten”. De “moet” zou beter vervangen worden door “mag”.

Wij merken op dat het hoofdstuk met de inhoudelijke opmerkingen zeker niet exhaustief is maar eerder als illustratie dient van het feit dat de ontwerpnorm, behoudens de algemene opmerkingen, veel onduidelijkheden bevat die de toepassing in de praktijk moeilijk maken. In de huidige vorm zal het streven naar een hoge kwaliteit moeilijk verwezenlijkt kunnen worden.

Berchem 22 mei 2018

Guy Cox, bedrijfsrevisor

Luc De Puyseleyn, bedrijfsrevisor